

Mladi in narečje

Barbara Volmajer

Osnovna šola Selnica ob Dravi, barbara.volmajer@os-selnica.si

DOI <https://doi.org/10.18690/um.ff.3.2023.10>

ISBN 978-961-286-694-5

Dneve akademikinje Zinke Zorko smo načrtovali tako, da smo k sodelovanju povabili OŠ Selnica ob Dravi, OŠ Brezno - Podvelka, OŠ Janka Glazerja Ruše, OŠ Lovrenc na Pohorju in Gimnazijo in srednjo šolo za kemijo in farmacijo Ruše, saj smo s tem želeli pri mladih vzbuditi zanimanje in spoštovanje do narečij, hkrati pa smo jih seznanili z delom in dediščino akademikinje Zinke Zorko. Učenci in dijaki so se predstavili z narečnimi točkami in pokazali, da je narečje še kako živo.

Ključne besede: mladi, narečje, prireditev, narečne točke

We planned our part in the symposium *Dnevi akademikinje Zinke Zorko*, dedicated to academician Zinka Zorko, by inviting young people to participate. Namely, pupils of Selnica ob Dravi Elementary School, Brezno - Podvelka Elementary School, Janko Glazer Ruše Elementary School, Lovrenc na Pohorju Elementary School, as well as students of the Grammar and Secondary School for Chemistry and Pharmacy Ruše responded. We wanted to arouse their interest and respect for dialects while also familiarizing them with the work and heritage of the academician Zinka Zorko. All participants presented the research of individual dialect points and proved that the dialects are still alive.

Key words: young people, dialect, event, dialect points, Styrian dialect group, Carinthian dialect group

Uvod

Dnevi akademikinje Zinke Zorko so nastajali v organizaciji Hrama kulture Arnolda Tovornika s strokovno podporo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, pod strokovno koordinacijo Marka Jesenška. Po premisleku smo se odločili, da bodo potekali bienalno. Tudi v prihodnje bomo k sodelovanju vabili učence in dijake sosednjih šol, z narečnimi prispevki bomo tako ostali doma v Dravski dolini Novih srečanj se veselimo, saj taka druženja spodbujajo narodno in jezikovno zavest.

Zdi se nam prav, da mlade seznanjamo z delom in dediščino akademikinje Zinke Zorko, ki je živela in ustvarjala v Selnici ob Dravi. Mlade želimo

s tovrstnimi dogodki spodbuditi k ohranjanju materinščine. K sodelovanju smo povabili domače osnovnošolce in učence ter dijake sosednjih šol. Odzvali so se učenci in mentorji OŠ Selnica ob Dravi, OŠ Lovrenc na Pohorju in dijaki Gimnazije in srednje šole za kemijo in farmacijo Ruše. Vabilu se niso odzvali učenci in mentorji OŠ Janka Glazerja Ruše in OŠ Brezno - Podvelka, podružnica Kapla na Kozjaku. Zlasti slednjo smo pogrešali, saj je to rojstni kraj akademikinje Zinke Zorko, prav kapelski govor pa njena materinščina. Želimo, da bi mladi s pomočjo takih dogodkov utrdili svoje narečje in spoznali, da je narečje naša materinščina, ki nas spremlja skozi življenje.

Na tem področju se stikata dve narečni skupini – koroška in štajerska narečna skupina. V Lovrencu na Pohorju mladi še vedno med seboj govorijo v narečju, čeprav se v njihov govor vrivajo slengizmi. V OŠ Selnica ob Dravi se srečujejo kar s tremi različnimi govori, saj učenci, ki prihajajo iz Gradišča na Kozjaku, govorijo koroško, učenci z Duha štajersko, a se ta govor razlikuje od selniškega. Pogosto se učenci iz Gradišča in z Duha sramujejo svoje govorice in se trudijo, da bi govorili kot Selničani. Takšni dogodki zagotovo prispevajo k samozavestnejši govorici v narečju. Gimnazijo in srednjo šolo za kemijo in farmacijo obiskujejo dijaki od Koroške do Prekmurja. Dijaki v prostem času govorijo vsak v svojem narečju.

Učenci in mentorji sodelujočih šol so imeli nalogo, da pripravijo krajše odrske nastope v narečju. Razpisana tema je bila zelo široka, saj so lahko predstavljali svoj kraj, običaje, kulinariko itd. Na prireditvi v Hramu kulture Arnolda Tovornika smo se družili dobro uro. Za obiskovalce smo pripravili zanimiv program v narečju, ki ga predstavljam v nadaljevanju prispevka.

Preplet narečnih prispevkov¹

Gimnazijo in srednjo šolo za kemijo in farmacijo Ruše obiskujejo dijaki iz različnih koncev Slovenije. Prihajajo iz Prekmurja, s Koroške in bližnje okolice. Narečni jezik v šoli je bogat in raznolik.

¹ Gre za program, ki so ga pripravili na Gimnaziji in srednji šoli za kemijo in farmacijo Ruše. V petnajstminutnem programu so nastopali Nejč Črepnjak, 3. akt, Metoda Fras, 4. aft, Lana Kerčmar, 2. aft, Tilen Mesarič, 4. aft, Živa Rituper, 4. aft, Lara Slaček, 2. akt, Živa Smolnikar, 4. akt, Rebeka Viher, 4. aft, Vanesa Žerdin, 2. akt. Mentorice so bile profesorice Karmen Peršak, Mira Sovič, Tatjana Štok Plej in Metka Volmajer. Prispevek je uredila Metka Volmajer.

Dijaki so za prireditev pripravili kratek film, v katerem so v narečju predstavili različne zanimivosti krajev, iz katerih prihajajo.

Vanesa Žerdin je prebrala pravljico o nastanku kraja Turnišče. Lana Kerčmar je pripravila domači jabolčni – đabodni rejšaš. Živa Rituper, ki prihaja iz vasi Grad, je pripovedovala o svojem domačem kraju na Goričkem. Tilen Mesarič je v narečju predstavil pripravo tradicionalne prekmurske jedi dödöli. Dijakinja Lara Slaček je pripovedovala o življenju v občini Šentilj. Korošica Živa Smolnikar je predstavila pripravo koroške jedi mežerli. Nejc Črepnjak, ki prihaja s Ptuja, je z navdušenjem pripovedoval o kurentovanju.

Nastop dijakov je zaključila Metoda Fras, ki je recitirala pesem Ferija Lainščka *Komi de ravnica bejla*, na klavirju jo je spremljanja Rebeka Viher.

Šprancir po tetem nošem lepem Lovrencu²

Nastop OŠ Lovrenc na Pohorju je bil sestavljen iz folklorne točke, v kateri so prikazali ljudske igre, sledila je predstavitev Lovrenca na Pohorju (*Šprancir po tetem nošem lepem Lovrencu*). V predstavitvi so se štirje učenci, ki so bili tudi avtorji besedila, sprehajali po domačem kraju in predstavljali zgodovino in znamenitosti kraja.

Po predstavitvi kraja so učenci zapeli narečno pesem *Ko so lipe cvetele* skupine Orlek.

Predstavitve Lovrenca na Pohorju

»Ko zaj, kom gremo mi?«

»Ja na ni šprancir po ttem nošem lepem Lovrencu pa se molo pohvolit, ko momo mi, pokozat, da nismo mi kuj tak.«

»Ki bomo pa tej štartali?«

»Pa gremo ni krog, lahk štartamo pr čebelarskem pa pal od tam gta.«

»Velo.«

»Ej, a vi vete, da je nošo čebelarsko društvo aktivno ž od 21-tiga leta? Ta da v bistvi ž 101 leto momo ta bolši med dauč okol.«

² Program so pripravili na OŠ Lovrenc na Pohorju. Folklor – Ljudska igra (avtorica Natalija Kraner). Avtorji besedila: Maja Pisnik, Sara Sušec, Jure Kraner in Andraž Mert, glasbena točka s spremljavo ukulele. V petnajstminutnem programu so nastopale učenke folklorne: Maja Mari Pisnik, 6. a, Alijana Lesjak, 6. a, Karin Gorenak, 6. a, Lucija Goričan, 6. a, Ajda Vranc, 6. a, Lea Potočnik, 6. a; igralci v dialogu: Maja Pisnik, 9. a, Sara Sušec, 9. a, Jure Kraner, 9. b, Andraž Mert, 9. a; pevke: Saša Karničnik, 9. b, Taja Gradišnik, 9. b, Ivana Kores, 9. b, Kiara Kotnik, 9. b. Mentorice profesorice: Mateja Žerjav, Barbara Rocek Bregar, Natalija Kraner.

- »Mn je najbolj tam kočje pastirje gledat, pa one, kodi se ž reče, panjske končnice mnda, v glavnem tam ko so gr slikali na panjih, baje, da so slikali, kodi so v storih cajtih živeli.«
- »Jo, samo čebelarskiga doma pa niso spugali do 92-tiga leta, tada še ni tak star.«
- »Vete, ko pa je storo? Bitnerov penzion, daj gremo še taj molo pogledat.«
- »Kek pa tej sploh je star Bitner?«
- »Mnda nih 120 let, če ne še ki več.«
- »Si marš mislit, ha?«
- »Ej, samo ko gledaš store slike na noši občinski spletni stroni, a ni blo ful lepo tam svoj cajt?«
- »Jo, res škoda, da so ga zaparli, bi še človek na kok špricer lahk šou.«
- »Koda pa da ti lahk piješ al.«
- »Ja glejj.«
- »Samo Bitner, oziroma tti plac, ko je zaj Bitner, je včosih bla tu steklarna.«
- » A res?«
- »Jop, pal jo je pa konc 19. stoletja Karl Bütner prenovil v tok penzion, tako so ga poznoli noše ome pa dedeji, tada smo pal konc koncev Lovrenc postali daro turističn kraj.«
- »Pa svetouni smo bli mi, ej.«
- »Točno tak.«
- »Ej, a je še duj tak ločn al sn samo jaz?«
- »Jo, mn kuj rumbla nt po želodci.«
- »A gremo pogledat, če mojo v pajštvi ko iberžnih jobk?«
- »Kamot.«
- »Marija, tta noša pajštva se pa za jenih več ko stu let daro drži.«
- »Ja, glede na to da še nes lahk sušimo v je, je prava asica.«
- »To pa je tta Lovrenška kvaliteta.«
- »Točno tak.«
- »Najbolj zanimivo pr tti noši sušilnci sodja je, da se v je suši glih obratno, ko pa bi si človek mislo.«
- »Kodi pa?«
- »Ja zuna se zakuri, nter pa palen sušijo na derah.«
- »Ko je toko dera?«
- »Pa to so toki z lèsa vun zbiti platoji, ko se sodje gr naloži pa palen suši.«
- »Ajo.«
- »Jo, jo.«
- »Nč, zaj pa tej še gremo pešaka počosi do zodne točke in to je ... A kdo trofi kom?«
- »Mercator!«
- »Pa daj, koki Mercator, a se nisi zaj najedo? K Ladejenko gremo.«
- »Aja, no sn pač mislo, ko momo dvo te pa.«
- »Daj ti bazan, da vidim, če sploh veš ti ko o Ladejenkovem, ajde, da čujemo.«

- »Ja, vm, da je na Puši, pa da je najstarejša bajta v Lovrenci, tu se pa maje znanje konča.«
»Ti bom jaz molo povedau. Ladejenkovo je ž več ko 500 let stora bajta pa tta tvaja Puša, da boš vedo, je ena od ta najbolj starih zaselkov v nošem kraji.«
»500 let! Pa ti si ja molo nor, tto pa je res pal Lovrenška kvaliteta.«
»Pa tak vam jaz pravim, da mi nismo kuj tak.«
»Ko se vse človek noviga nauči, pol tega, o čem smo se zaj mnli, sploh vedeu nisn.«
»Zato se pa pr zgodovini molo več poslušat, al.«
»Pa daj tiho ti.«
»Nč, to je to, se pr nas najde še milijun zanimivih stvari, sao na žolost niamo dosti cajta.«
»Ja nč, zaj pa nazaj domo, ko čemo drugiga.«

Lokalni običaji³

V OŠ Selnica ob Dravi se srečuje več govorov, narečij, saj učenci, ki obiskujejo šolo, ne prihajajo le iz Selnice, temveč prihajajo še s Svetega Duha na Ostrem vrhu in iz Gradišča na Kozjaku. Govor Gradišča na Kozjaku spada že v koroško narečno skupino, medtem ko na Svetem Duhu in v Selnici govorijo štajersko. Zaradi tega smo se mentorice odločile, da nastopijo učenci s tremi točkami. V vsaki izmed njih se je predstavil govor posamezne vasi. Učenci so predstavljali ljudske običaje oz. navade, ki jih gojijo še danes. Nastop učencev OŠ Selnica ob Dravi je začel in zaključil Žan Felič s harmoniko. Zaigral je pesmi *Veselo v gore* (Klemen Roše) in *Na Golici* (Ansambel bratov Avsenik).

Nastop učencev iz Gradišča na Kozjaku: Cvetna niedela – piegl

(avtorica besedila: Barbara Volmajer). Prikazali so star ljudski običaj, ki ga v vasi ohranjajo še danes.

Na oder pride Zala, pometa, oblečena je v predpasnik. Kristjan se ji pridruži in jo ogovori.

Kristjan: Bogdaj, Zala!

Zala: Bogdaj. Koj je te tebi prineslo to mimo?

³ Program so pripravili na OŠ Selnica ob Dravi. Nastopajoči: Žan Felič, 4. a, Julija Vavh, 5. b, Polona Vavh, 5. b, Zala Pečonik, 6. b, Erik Pečonik, 6. b, Tara Kaiser, 7. a, Kristjan Koisek, 7. b. Mentorice profesorice: Danijela Kramp, Urška Verhovčak in Barbara Volmajer.

Kristjan: Eh, kuj tak sem se mimo prpelal. Molo še pa bo vlika noč. Zemla bo žignana, delat bomo lahko začeli na nivi. A boš prešla pomogat?

Zala: Bom, bom, dela je dasti zaj vlička. Jas bom tet mogla vart zaštihat. Pa kene vem, č bom gvavtik. Mam tak vlik vart.

Letos mamo cuv polno štolo, komaj čokam, da žvino von naženemo.

Kristjan: M smo pa nekod z žvino von pršli. Neka smo prdali, telica pa mi je carknila. A bi m koko telico prdali?

Zala: Teto se boš pa mogol z virtom zminit. Pa snači je jo rekov, da mamo prepolno štolo.

Kristjan: Te bom pa prešov, ko bo an dama. Se boma probala zmienit. V nedelo je že cvetna nedela. A bote nesli pigl v cerko?

Zala: Bomo, ja. Bom pubeca poslola. Tak vieš, da se lavženkom tto dopode. Menda bojo letos zbirali, ker bo mel najbolj dolg piegl.

Kristjan: A že moš koj rož na varto, da boš cu v pigl dola.

Zala: Mam, ja. Če nucate, vam bom beg dola.

Kristjan: Ja te bo pa ana v soboto prišla po rože. Te pa lepo se miete. Srečno.

Zala: Srečno!

Zala pometa naprej, nato se ustavi in pokliče sina.

Zala: Mihec, Mihec, ke te s. A nene slišiš, da že zvani zvonijo. Jo marš jet, boš pozn.

Erik (*priteče na oder*): Jo, jo, že grem. Samo piegl še vzemem.

V ozadju se sliši zvonjenje cerkvenih zvonov, v ozadju vidimo procesijo in blagoslov butar.

Erik se vrne na oder.

Zala: A si že zot?

Erik: Jo, hitro je blo meše vun.

Zala: Zaj pa le leti oku hiše, jaz mam že vse parajt.

Erik (*začne teči v krogu na odru*): T pa bom, če ž marm. (*glasno*) Pano gar na šporhet, mast neter v pano, jajce v pano.

Zala: Kuj grem jajce pečt, pa še no kloboso ti bom cu skuhala. S tak pridn.

Nastop učencev iz Selnice ob Dravi: Fahtanje kur

(avtorica besedila: Urška Verhovčak)

Na odru se srečata dve prijateljici Marjeta in Lizika. Marjeta pridrvi na oder in v roki drži kuro. Sredi vasi sreča Liziko.

Marjeta: (*v roki drži kuro*) O Lizika, dober dejn. Midvej pa se že dolgo nisva vidle! Kje te se potepaš?

Lizika: Pa ja, rejs. Zdaj sem v mestu vejš?

Marjeta: Pa daj nea funflaj, a ziher?

Lizika: Ja rejs, v bloki sem zdaj doma. Samo vsake tolko cajta pridem domu, k atejtu pa mami.

Marjeta: Kak te sta tvoja dva, gori na Vavci?

Lizika: Še kuj gre. Mama je še kuj dobro, ata pa že tretji dan vkup preša.

Kaj te tak klomoteriš? Kaj te držiž kuro v roki?

Marjeta: Nea se mejni Lizika, celi Vavc sem prelaufala za toto kuro. Komaj sem jo dobla. Najrajši bi jo zaj za ajmohc mela.

Pa sej vejš, fahtala sem kure.

Lizika: Kaj si dejlala?

Marjeta: Fahtala, pa kaj si že pozabla, kaj je to? Kuri v rit prst potisneš, če ma jajco, mora ostat v kurniku, če pa je nima, pa lahko gre na dvoriše.

Tota kura pa mi je všla, vse dol do Seonce. Čuj nea folgam vse skup polovit.

Zdaj sem jo dobla pa grema domu.

Lizika: Aja, to je fahtanje.

Marjeta: Kam pa te ti?

Lizika: Jaz pa grem prosit dol do Štehara za drove. Saj vejš, pravijo, da bo kriza, zeblo pa nas ne bo.

Marjeta: Če greš po drove, pa moraš met debelo geldtašno. Hahahaha

Lizika: Te pa fahtaj še naprej, pa adijo, Marjeta.

Marjeta: Adijo, Lizika.

(Pogleda kuro in reče kuri): Če še mi enkrat vgreš, mi bodo tace bek padle, ti pa boš v ajmohcu. *(Gre z odra.)*

Nastop učencev s Svetega Duha: Kibflajš

(avtorica besedila: Danijela Kramp)

Na odru pokrita miza, nož, deska za rezanje, kruh, stol, na stolu predpasnik, na strani kibla.

Tara pride na oder, na glavi ima zavezano ruto, preprosto oblečena. Se pogovarja po telefonu.

Tončka, koj me te kličeš, saj vejš, da nimam cajta. Sn bla na nivi. Koj proviš, kejko jih pride? 20? Tončka, te pa grejm kuj rejzat kibflajš.

Gre k mizi.

Ki pa te mam furtuh, aja, tu sn ga pustila. Zaj pa še hitro letim po kiblo.

Ježeš, kak je teška, ko da bi bla cela svija niter. Ja, za nes še bo dasti, mam pa tak v soboto koline.

Začne rezati meso.

Titi naž pa sploh ne rejže, bom mogla drugega kupit. Tak, pa še molo zoseke in frišnega kruha. Sn ga vjutro spekla.

Gre po stopnicah do publike in ponudi nekomu narezek.

A bute molo probali?

Gre nazaj na oder. Vzame en košček kruha in mesa in misli jesti.

Tak sn ločna, bom še jaz molo južnala. Lubi Bog, kejko je že ura, zaj pa marm še vse drugo parajt naret.

Odide z odra.

JUGENDLICHE UND DIALEKT

Die Tage zu Ehren der Akademikerin Zinka Zorko wurden in Zusammenarbeit mit den umliegenden Grundschulen Selnica ob Dravi, Lovrenc na Pohorju, Janko Glazer Ruše sowie mit dem Gymnasium und der Mittelschule für Chemie und Pharmazie Ruše organisiert. Das Ziel war, bei jungem Publikum das Interesse und den Respekt für die Erforschung der Dialekte zu wecken und es gleichzeitig mit der Forschungstätigkeit und dem reichen wissenschaftlichen Erbe der Akademikerin Zinka Zorko bekannt zu machen. Schüler selbst stellten sich in Dialektaufritten vor und zeigten dadurch, dass der dialektale Sprachgebrauch weiterhin vital ist. Allerdings vermissten wir die Teilnahme der Schüler von der Grundschule Brezno-Podvelka, insbesondere gilt das für die Zweigstelle Kapla na Kozjaku, zumal Kapla Geburtsort von Zinka Zorko war. Die Tage zu Ehren der Akademikerin Zinka Zorko werden künftig alle zwei Jahre stattfinden; ebenso geplant ist die Mitwirkung umliegender Schulen. Wir freuen uns auf neue Begegnungen, denn solche Veranstaltungen wecken National- und Sprachstolz.